

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Departament Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego

KNO. 410.003.03.2019

Pan
Piotr Majewski
Dyrektor Narodowego Instytutu
Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów
ul. Goraszewska 7
02-910 Warszawa

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/19/023 Ochrona materialnego dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów ¹ , ul. Goraszewska 7, 02-910 Warszawa
Kierownik jednostki kontrolowanej	Pan Piotr Majewski, Dyrektor NIMOZ od dnia 1 marca 2011 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Działania na rzecz ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych. 2. Współpraca przy realizacji działań i celów ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych.
Okres objęty kontrolą	Lata 2016-2019 (do czasu zakończenia czynności kontrolnych), z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, jeżeli miały wpływ na ocenę kontrolowanej działalności.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ²
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Departament Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego
Kontrolerzy	1. Teresa Wójcik, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr KNO/34/19 z dnia 17 maja 2019 r. 2. Jacek Kolasiński, doradca ekonomiczny, legitymacja służbowa nr 19673 (akta kontroli str.1-5)

¹ Dalej: NIMOZ lub Instytut

² Dz. U. z 2019 r. poz. 489, dalej: ustawa o NIK

II. Ocena ogólna³ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działania NIMOZ w latach 2016-2019⁴ na rzecz ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych. Działania te były realizowane w ramach zadań statutowych Instytutu polegających w szczególności na upowszechnianiu wiedzy o muzeach, muzealiach, zbiorach publicznych i obiektach zabytkowych oraz kształtowaniu świadomości społecznej dotyczącej wartości i zachowania dziedzictwa kulturowego. Podczas ich realizacji Instytut podejmował skuteczną współpracę z instytucjami międzynarodowymi, z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz z krajowymi instytucjami kultury.

Uzasadnienie oceny ogólnej

Zgodnie z obowiązującym statutem NIMOZ nie wyodrębniał działań związanych z materialnym dziedzictwem mniejszości narodowych, ale – wyłoniona na potrzeby kontroli próba takich działań – potwierdziła prawidłowe, jednolite podejście Instytutu do muzealiów, niezależnie od ich pochodzenia.

W latach 2016-2019⁵ NIMOZ upowszechniał wiedzę o muzealiach i zbiorach publicznych poprzez uruchomienie stron internetowych poświęconych muzeom. Należy jednak zaznaczyć, że Instytut nie wyróżniał przy tym jednostek muzealnych ani kolekcji związanych z materialnym dziedzictwem mniejszości narodowych. Realizując powyższe zadanie Instytut współpracował z Zamkiem Królewskim w Warszawie i Stowarzyszeniem Muzealników Polskich oraz uruchomił stronę „Salon Książki Muzealnej”. Utworzył także wortale „Mapa Muzeów”, „Baza Muzeów w Polsce” czy „Statystyka muzeów”, a w ramach działalności wydawniczej, zamieścił w latach 2016-2019 na łamach rocznika naukowego „Muzealnictwo” cztery publikacje dotyczące mniejszości narodowych. Instytut zamieścił w ramach projektu edukacyjnego „Historia – Poszukaj”, 47 artykułów poświęconych dziedzictwu mniejszości narodowych, a w zakładce „Aktualności” 11 informacji na temat wystaw poświęconych mniejszościom narodowym. Natomiast w projekcie multimedialnym „Historia: Zobacz” zamieścił 10 lekcji e-learningowych.

Instytut, jako Instytucja Zarządzająca (IZ) współorganizował ogólnokrajowe programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, „Wspieranie działań Muzealnych” i „Kolekcje Muzealne” w ramach których finansowane były projekty dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego, w tym dziedzictwa mniejszości narodowych. W ocenie NIK realizacja ośmiu projektów związanych z ochroną dziedzictwa mniejszości narodowych, o łącznej wartości 1 052,1 tys. zł. była adekwatna do potrzeb i prawidłowa.

Zrealizowane projekty przyczyniły się do zachowania dziedzictwa mniejszości narodowych w Polsce.

W okresie objętym kontrolą NIMOZ podejmował współpracę w obszarze ochrony materialnej dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych z instytucjami międzynarodowymi: ICOM (Międzynarodową Radą Muzeów) i NEMO (Network of European Museum Organisations) – siecią zrzeszającą stowarzyszenia muzealne, a także z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz z krajowymi instytucjami kultury.

³ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną, jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁴ Do czasu zakończenia kontroli, tj. do dnia 13 czerwca 2019 r..

⁵ Do czasu zakończenia kontroli, tj. do dnia – 13 czerwca 2019 r.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe⁶ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Działania na rzecz ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych

Opis stanu faktycznego

Zgodnie z § 6 pkt 1-3 statutu NIMOZ⁷ do zakresu działania Instytutu należy upowszechnianie wiedzy o muzeach, muzealiach, zbiorach publicznych i obiektach zabytkowych, wyznaczanie i upowszechnianie standardów w zakresie muzealnictwa i ochrony zbiorów oraz kształtowanie świadomości społecznej w zakresie wartości i zachowania dziedzictwa kulturowego.

Instytut realizuje m.in. zadania na rzecz ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego, w tym dziedzictwa mniejszości narodowych określone w § 7 statutu poprzez umieszczenie na swojej stronie internetowej danych dotyczących muzeów w Polsce. Utworzone przez Instytut wortal⁸: „Wykaz muzeów w Polsce”, „Mapa muzeów”, „Statystyka muzeów” umożliwiają pozyskiwanie danych o muzeach w Polsce. Faktycznymi twórcami treści wortalu „Mapa muzeów” są muzea. Ideą projektu było zgromadzenie pod jednym adresem jak największej liczby funkcjonujących w Polsce muzeów (obecnie wykazano 327). Na stronie tej można uzyskać dane teleadresowe muzeów, ich lokalizację na mapie google, opis oraz zdjęcia.

Strona internetowa „Baza muzeów w Polsce” (1036 pozycji) ma układ bazy teleadresowej (wykazana jest nazwa muzeum, województwo, powiat, adres i kontakt, adres e-mail, adres strony internetowej, status muzeum, organizator, dyrektor instytucji).

Na stronie internetowej „Statystyka muzeów” wykazane są dane statystyczne na temat działalności muzeów. Udział w tym projekcie nie jest dla muzeów obligatoryjny i bierze w nim udział ok. 25% muzeów znajdujących się w wewnętrznej bazie muzeów Zespołu ds. statystyki Muzeów.

(akta kontroli str. 6-44, 124-129, 138, 245)

W ramach działalności wydawniczej NIMOZ, upowszechniając wiedzę o materialnym dziedzictwie kulturowym mniejszości narodowych, zamieścił w latach 2016-2019 na łamach rocznika naukowego „Muzealnictwo” cztery publikacje dotyczące mniejszości narodowych⁹.

NIMOZ we współpracy z Zamkiem Królewskim w Warszawie i Stowarzyszeniem Muzealników Polskich uruchomił stronę „Salon Książki Muzealnej” (SKM). Faktycznymi twórcami SKM są muzealnicy, którzy przedstawiają swoją ofertę wydawniczą – katalog aktualnie wydawanych lub współwydawanych publikacji (obecnie 113 pozycji).

Na interaktywnym portalu internetowym Instytut zamieścił w ramach projektu edukacyjnego „Historia – Poszukaj”¹⁰, 47 artykułów (napisanych przez osiemnastu

⁶ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana, jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁷ Stanowiącego załącznik do zarządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 3 lipca 2018 r. w sprawie nadania statutu Narodowemu Instytutowi Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów (Dz. Urz. MKiDN poz. 45).

⁸ Wortal- portal wertykalny, portal tematyczny (ang. Vertical portal).

⁹ W roku 2016 - recenzja wystawy „Zaczynając wszystko od początku... Frank Stella i drewniane synagogi w Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN w Warszawie” (autorka: Ewa Toniałk); w roku 2017 dwie publikacje: „Muzea, migracje i różnicowanie kulturowe – zalecenia dla muzeów” (autorka: Margherita Sani), „Etnicyzowanie przedmiotów i jego skutki. O roli ukraińskich zbiorów etnograficznych w Polsce” (autor: Arkadiusz Jelowiecki) i w 2019 roku artykuł „Muzea żydowskie w Europie – geneza i charakterystyka” (autorka: Tamara Sztyma).

¹⁰ Realizowanego w ramach Wieloletniego Programu Rządowego „Niepodległa”.

autorów) poświęconych dziedzictwu mniejszości narodowych, a w zakładce „Aktualności” 11 informacji na temat wystaw (dziewięciu czasowych¹¹ i dwóch wystaw stałych¹²) poświęconych mniejszościom narodowym.

NIMOZ uczestniczy także w projekcie multimedialnym „Historia: Zobacz”. W ramach projektu w 2018 r. powstało 10 lekcji e-learningowych (w tym m.in. „Jak zostać królem perkalu w Łodzi? Historia Białej Fabryki”, „Gdzie mieszkała Żydówka z pomarańczami? O Warszawie w drugiej połowie XIX wieku”.

(akta kontroli str. 110-123)

W badanym okresie NIMOZ pełnił funkcję instytucji pośredniczącej we wdrażaniu programu Heritage Plus i projektu Joint Heritage European Programme 2 (JHEP2) oraz prowadził konkurs na Wydarzenie Muzealne Roku „Sybilla”, zgodnie z § 7 pkt 6 i 8 statutu NIMOZ.

NIMOZ pełni statutową rolę instytucji pośredniczącej we wdrażaniu projektu JHEP2, w którym Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego jest jednym z beneficjentów.

W badanym okresie NIMOZ koordynował prace związane z Konkursem na Wydarzenie Muzealne Roku „Sybilla” oraz organizował gale laureatów. Zgodnie z Regulaminem konkursu powołane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (a rekomendowane przez Dyrektora NIMOZ) jury w każdej z kategorii przyznaje nagrodę oraz nie więcej niż dwa wyróżnienia, ponadto, spośród zwycięzców w poszczególnych kategoriach, wyłania laureata nagrody głównej. W latach 2016-2017 nagrody przyznawano 11 kategoriach¹³. Od 2018 roku został zmieniony Regulamin i nagrody są przyznawane w 6 kategoriach¹⁴.

W latach 2016-2018 jury nagrodiło 10 projektów dotyczących dziedzictwa materialnego mniejszości narodowych. Przyznano 3 nagrody Sybilla¹⁵ i siedem wyróżnień¹⁶.

(akta kontroli str.131-134)

¹¹ Wystawy czasowe: 1) „Od piernikarza do fabrykanta-przemysł piernikarski w Toruniu na przełomie XIX i XX wieku” w Muzeum Toruńskiego Piernika; 2) „W Polsce króla Maciusia. 100-lecie odzyskania niepodległości.” w Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN; 3) „Obcy w domu. Wokół Marca '68.” w Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN; 4) „Żegota – ukryta pomoc.” w Fabryce Schindlera, oddziale Muzeum Historycznego Miasta Krakowa; 5) „Gdańsk protestancki w epoce nowożytnej. W 500-lecie wystąpienia Marcina Lutera.” w oddziale Muzeum Narodowego w Gdańsku - Zielonej Bramie, 6) „Wszystko osiąga się przez nadzieję”-Kulturowe dziedzictwo Reformacji na Śląsku.” w Muzeum Śląskim w Katowicach; 7) „Rada i czynem. Luteranie w Bytomiu w XIX i XX wieku.” w Muzeum Górnos Śląskim w Bytomiu; 8) „#Dziedzictwo.” w Muzeum Narodowym w Krakowie; 9) „Niewinne oko nie istnieje”. Wystawa fotograficzna Wojciecha Wilczyka w Muzeum Dialogu Kultur, oddziale Muzeum Narodowego w Kielcach.

¹² 1) Nowa odsłona stałej ekspozycji w Synagodze w Tykocinie; 2) Wystawa stała w Domu Pamięci Żydów Górnos Śląskich, oddziale Muzeum w Gliwicach Żydzi na Górnym Śląsku. Wystawa stała w Domu Pamięci Żydów Górnos Śląskich, oddziale Muzeum w Gliwicach.

¹³ Wystawy sztuki, wystawy historyczne i archeologiczne, wystawy etnograficzne, wystawy przyrodnicze i techniczne, przedsięwzięcia o tematyce martyrologicznej, edukacja, konserwacja i ochrona dziedzictwa kultury, digitalizacja i nowe technologie, projekty naukowo-badawcze, publikacje, inwestycje.

¹⁴ Wystawy stałe, czasowe, badania naukowe, konserwacja, edukacja i zarządzanie.

¹⁵ Dla Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN za wystawę Frank Stella i synagogi dawnej Polski (2016 r.); dla Muzeum Warszawy za projekt Skąd się biorą warszawiacy? Migracje do Warszawy w XIV -XXI wieku (2016) i dla Muzeum Narodowego w Krakowie za wystawę Twarzą w Twarz. Sztuka w Auschwitz. W 70. rocznicę utworzenia Muzeum na terenie byłego niemieckiego nazistowskiego obozu koncentracyjnego i zagłady (współorganizatorem projektu było Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau).

¹⁶ W roku 2016 dwa wyróżnienia: dla Muzeum w Gliwicach za Rewitalizację zabytkowego żydowskiego domu przedpogrzebowego, stworzenie nowego oddziału Muzeum w Gliwicach - Domu Pamięci Żydów Górnos Śląskich oraz dla Muzeum Zamku w Łańcutcie za Budowę Muzeum Polaków Ratujących Żydów Podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej, w 2017 roku trzy wyróżnienia: dla Państwowego Muzeum na Majdanku za projekt Dzielnice Zagłady. Niemieckie getta dla Żydów w okupowanym Lublinie, dla Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej za projekt edukacyjny Świat Sprawiedliwych (Współorganizatorem projektu był Okręgowy Inspektorat Służb Więziennych w Rzeszowie), dla Muzeum Górnos Śląskiego w Bytomiu za projekt Konserwacja i ochrona Domu Modlitwy Kongregacji Wyznania Mojżeszowego w Bytomiu przed całkowitym zniszczeniem, a w 2018 r. dwa wyróżnienia: dla Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN za akcję społeczno-edukacyjną Żonkile oraz koncert Łączy nas pamięć realizowane w ramach 75. rocznicy wybuchu powstania w getcie warszawskim (we współpracy ze : Stowarzyszeniem ŻIH oraz Miastem Stołecznym Warszawa).

Zastępca Dyrektora NIMOZ, Jacek Olbrycht wskazał, że „działania NIMOZ kształtujące świadomość społeczną w zakresie wartości zachowania dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych przejawiają się w postaci dostępnych powszechnie materiałów o charakterze opisów nagrodzonych bądź wyróżnionych projektów (strona Konkursu na Wydarzenie Muzealne Roku „Sybilla”) oraz artykułów o charakterze historycznym publikowanych na wortalu „Historia: Poszukaj”).” Jednocześnie wyjaśnił, że Instytut nie prowadzi i nie prowadził szczegółowych badań w obszarze ochrony dziedzictwa materialnego mniejszości narodowych. O ile ww. tematyka pojawiała się w opracowaniach Instytutu to była to odpowiedź na zewnętrzne wnioski i prośby kierowane do NIMOZ przez rozmaite podmioty, które dostrzegały w Instytucie adekwatny do swych oczekiwań potencjał wiedzy merytorycznej i doświadczenia. Stwierdził także, iż skala i zakres eksperckiej aktywności realizowana jest stosownie do obowiązującego statutu NIMOZ, nadanego w lipcu 2018 r.

(dowód: akta kontroli str. 110, 138)

NIMOZ jest Instytucją Zarządzającą (IZ) dwóch programów Ministra: „Wspieranie Działań Muzealnych” i „Kolekcje Muzealne”.

Celem programu „Kolekcje muzealne” jest wspieranie działalności muzeów poprzez tworzenie oraz systematyczne wzbogacanie zbiorów i kolekcji o randze narodowej i regionalnej. W latach 2016-2018 NIMOZ w ramach tego programu przyznał dofinansowanie 113 projektom (odpowiednio 42, 40 i 31) na kwotę 8.593,8 tys. zł. Żaden z projektów nie dotyczył dziedzictwa materialnego mniejszości narodowych. W roku 2019 nie był prowadzony nabór do ww. programu Ministra.

Celem programu „Wspieranie działań muzealnych” jest wspieranie działalności w zakresie opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami i księgozbiorami, a także prezentacji zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo projektów wystawienniczych i wydawniczych.

W latach 2016-2018 NIMOZ nie prowadził osobnej analizy potrzeb w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych, jednak, w ramach programów Ministra, przekazywał środki finansowe na tego rodzaju działania. Wnioski były akceptowane przez Ministra po ocenie powołanego przez niego zespołu sterującego, funkcjonującego w NIMOZ, składającego się: z przewodniczącego oraz od trzech do pięciu ekspertów niebędących pracownikami Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego¹⁷ lub instytucji zarządzającej.

W latach 2016-2018 w ramach Programu „Wspieranie działań muzealnych” udzielono 236 dofinansowań (na ogólną kwotę 6.109,7 tys. zł), w tym osiem dofinansowań na zadania związane z dziedzictwem mniejszości narodowych (na kwotę 1.052,1 tys. zł tj. 17,22% ogólnej kwoty).

W 2016 r. udzielono 75 dofinansowań na łączną kwotę 4.956,2 tys. zł, w tym na cztery zadania związane z dziedzictwem mniejszości narodowych na kwotę 597,8 tys. zł¹⁸ (tj. 12,0% dotacji przyznanych).

¹⁷ Dalej: „MKDiN” lub „Ministerstwa”.

¹⁸ Dla: Fundacji Galicia Jewish Heritage Institute na zadanie: „Śladami Pamięci 2.0”. Modernizacja wystawy stałej Żydowskiego Muzeum Galicia w kwocie 52 000 zł, zwrot dotacji 9 775,00 zł, dla; Muzeum Podlaskiego w Białymstoku na Rekonstrukcję wnętrza sali Synagogi Wielkiej w Tykocinie – etap II w kwocie 117836,00 zł, dla Muzeum Miasta Łodzi na zadanie „Na wspólnym podwórku – łódzki tygiel kultur i wyznań”. Wystawa stała w Muzeum Miasta Łodzi dotacja w kwocie 234 000 zł, zwrot 1 057,15 zł z oraz dla; Muzeum Miasta Łodzi na zadanie Interdyscyplinarny projekt „Bracia Hirszenbergowie – w poszukiwaniu ziemi obiecanej” dotacja w kwocie 194 000 zł; zwrot 4 000 zł.

W 2017 r. udzielono 77 dofinansowań na łączną kwotę 576,5 tys. zł, w tym dwie¹⁹ na zadania związane z dziedzictwem mniejszości narodowych na kwotę 78,3 tys. zł (tj. 13,6% przyznanych).

W 2018 r. udzielono dwa dofinansowania²⁰ (na łączną kwotę 324,0 tys. zł) na zadania związane z dziedzictwem mniejszości narodowych na łączną kwotę. W roku tym ogółem przyznano 84 dofinansowania na kwotę 4.935,4 tys. zł).

W badanym okresie w regulaminach przyznawania dofinansowania, jak i zarządzeniach w sprawie wytycznych do programów Ministra, nie było zapisów o preferencjach co do podmiotów ubiegających się o przyznanie dofinansowania.

(dowód: akta kontroli str. 105-107, 142-146)

Szczegółowym badaniem objęto 100% dofinansowań przyznanych na zadania związane z materialnym dziedzictwem mniejszości narodowych w latach 2016-2018.

Analiza Programów Ministra oraz dokumentacji ww. ośmiu dofinansowań wykazała m.in., że kryteria wyboru projektów w programie „Wspieranie Działań Muzealnych” były zgodne z celami i założeniami. Wyboru beneficjentów dokonano zgodnie z regulaminami i wytycznymi Ministra na lata 2016 – 2018. W zawartych umowach, określono szczegółowo warunki rozliczenia dofinansowań min. wykonania zakresu rzeczowego zadania, osiągnięcia jego celów i wskaźników zgodnie z wnioskiem o dofinansowanie zadania. Wykonanie zakresu rzeczowego zadania. Płatności były realizowane przez NIMOZ zgodnie z umowami.

NIMOZ weryfikował stan realizacji dofinansowanych projektów i rezultaty zadań, analizując wraz z beneficjentem projektu szczegółowe zapisy raportów częściowych i końcowych z lat 2016 – 2018. Od beneficjentów wymagano załączenia do raportu dokumentacji fotograficznej prowadzonych prac oraz opisu wykonania zadań z wyszczególnieniem współorganizatorów, w tym szczegółowego wykazu zakresu prac, ich wykonawców oraz terminów. Przy sprawach, budzących zastrzeżenia NIMOZ żądał dodatkowych: wyjaśnień, różnego typu dokumentów, umów i faktur.

Weryfikacja raportów końcowych z wykonania zadań została rzetelnie udokumentowana. W wyniku weryfikacji badanych projektów beneficjenci projektów dokonali zwrotów dofinansowań w łącznej wysokości 14,8 tys. zł z trzech projektów dotyczących mniejszości narodowych. Projekt - „Na wspólnym podwórku – łódzki tygiel kultur i wyznań” (wystawa stała w Muzeum Miasta Łodzi), zwrot 1 tys. zł wynikał z nieprzeprowadzenia jednej z siedmiu planowanych konserwacji. W drugim projekcie - interdyscyplinarnym „Bracia Hirszenbergowie – w poszukiwaniu ziemi obiecanej” uzyskano zwrot dotacji w wysokości 4 tys. zł. Wynikało to z nieponiesienia przez Muzeum kosztów transportu obiektów wystawy z Łodzi do Warszawy (koszty te poniósł Żydowski Instytut Historyczny). W trzecim projekcie z 2016 r. Fundacji Galicia Jewish Heritage Institute w Krakowie - zadanie: „Śladami Pamięci 2.0”. Modernizacja wystawy stałej Żydowskiego Muzeum Galicia” uzyskano zwrot dofinansowania 9,8 tys. zł m.in. na skutek zwiększenia kosztów instalacji wystawy, nieuzasadnionego wzrostu kosztów tłumaczenia oraz zmniejszenia kosztów reklamy.

(dowód: akta kontroli str. 142-146)

¹⁹ Dla Diecezjalnego Ośrodka Kultury Prawosławnej "Elpis na zadanie: Księgi mają swoją historię; Kontynuacja konserwacji zbiorów starodruków cyrylickich w kwocie 40 000,00 zł, dla Parafii Ewangelicko-Augsburskiej w Pasymiu na zadanie: Prace konserwatorskie starodruków Parafii Ewangelicko-Augsburskiej w Pasymiu w kwocie 38 250,00 zł.

²⁰ Dla Muzeum w Gliwicach Wystawa na zadanie stała wystawa pt. „Żydzi na Górnym Śląsku” w kwocie 280 000,00 zł i dla Fundacji Galicia Jewish Heritage Institute, na zadanie: Przygotowanie wystawy unikatowych fotografii Chucka Fishmana poświęconych społeczności żydowskiej w Polsce (1975-2016) w kwocie 44 000,00 zł, zwrot dotacji 9 775,00 zł.

W latach 2016-2018 NIMOZ nie przeprowadził kontroli na miejscu badanych projektów związanych z dziedzictwem mniejszości narodowych. Niemniej jednak obowiązujące przepisy dawały Instytutowi prawo do kontrolowania dofinansowanych zadań, a działania takie były podejmowane w stosunku do innych projektów.

(dowód: akta kontroli str. 142-146, 215-216)

Kontrolowane projekty były wysoko oceniane przez, wyznaczone przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, zespoły sterujące. Cztery projekty realizowane w 2016 roku zajęły 7, 8, 23 i 24 miejsce na 260 ocenianych.

Dwa projekty realizowane w 2017 roku zajęły 25 i 50 miejsce (na 254 ocenianych), a dwa realizowane w 2018 roku zajęły 6 i 41 miejsce na 261 ocenianych. Jak wynika z Raportów częściowych i końcowych jak również z wyjaśnień Jacka Olbrychta Zastępcy Dyrektora NIMOZ wszystkie zrealizowane w okresie objętym kontrolą projekty miały duże znaczenie dla zachowania i propagowania dziedzictwa mniejszości narodowych.

(dowód: akta kontroli str. 142-146, 265-324)

Dwa projekty²¹, spośród badanych, na rzecz zachowania dorobku kulturowego mniejszości narodowych w 2017 r. NIMOZ określił, jako wykonane częściowo. Wynikało to z faktu, iż beneficjenci pomimo zapisów umów jak i specjalnych pism NIMOZ o potrzebie informowania o zmianach w trakcie realizacji projektów nie zastosowali się do tego obowiązku, arbitralnie oceniając, iż zaistniałe zmiany w czasie realizacji projektów powstawały nie z ich winy, jak również nie generowały dodatkowych kosztów. Ponadto dotyczyły niektórych działań promocyjnych. Naruszenie wyżej wymienionego obowiązku jednak nie skutkowało dla nich żadnymi konsekwencjami. W wyjaśnieniu Zastępcy Dyrektora NIMOZ stwierdza, iż „z uwagi na zapis § 10 ust. 1 umów dotacyjnych, który obliguje NIMOZ do sprawowania bieżącej kontroli prawidłowości wykonywania zadania przez beneficjenta, zwyczajowo zawieramy w treści pisma towarzyszącego wysyłanej do beneficjenta umowie dotacyjnej następujący zapis: „... zgodnie z zapisami § 2 ust. 1 w umowy są Państwo zobligowani do realizacji zadania ściśle według zakresu finansowego i rzeczowego określonego w aktualizacji wniosku, która stanowiła podstawę przygotowania umowy. Stąd też proszę o niezwłoczne informowanie Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów o wszelkich koniecznych zmianach w realizacji projektu będącego przedmiotem załączonej Umowy, ze szczególnym uwzględnieniem: zakresu rzeczowego (w tym wskaźników), kosztorysu oraz harmonogramu realizacji.” Zapis ten ma na celu wzmocnienie świadomości beneficjenta na temat znaczenia wszystkich zapisów wniosku o dofinansowanie, a nie tylko umowy dotacyjnej, oraz zawarcie prośby o pozostawanie z NIMOZ w bieżącym kontakcie podczas całego przebiegu realizacji zadania. Tym samym, wymóg bieżącego informowania instytucji zarządzającej o zmianach w zakresie rzeczowym realizowanych projektów nie ma charakteru zobowiązania wynikającego z zapisów umowy dotacyjnej, a jedynie prośby kierowanej przez NIMOZ do beneficjenta. Jeżeli, w opinii Najwyższej Izby Kontroli, istnieje potrzeba wypracowania skuteczniejszych niż dotychczas metod obligowania beneficjentów do bieżącego informowania instytucji zarządzającej o zmianach w zakresie rzeczowym realizowanych projektów, to - w opinii NIMOZ - można byłoby to uczynić poprzez dodanie stosownych zapisów w treści umów dotacyjnych. Niemniej jednak, taka ingerencja w treść umowy dotacyjnej obowiązującej w Programach MKiDN pozostaje w wyłącznej kompetencji Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

²¹ Projekty: Diecezjalnego Ośrodka Kultury Prawosławnej "Elpis" - "Księgi mają swoją historię. Kontynuacja konserwacji zbiorów starodruków cyrylickich dotowaną na kwotę 40 tys. zł, oraz Parafii Ewangelicko-Augsburskiej w Pasymiu na zadanie: Prace konserwatorskie starodruków Parafii Ewangelicko-Augsburskiej w Pasymiu dotowaną na kwotę 38,5 zł.)

i nie może być wprowadzona na poziomie NIMOZ pełniącego jedynie funkcję instytucji zarządzającej”.

NIK zwraca uwagę, na potrzebę modyfikacji wzoru umowy o dofinansowanie poprzez wprowadzenie zapisów obligujących beneficjenta do informowania NIMOZ o wszystkich zmianach w zakresie rzeczowym dofinansowanych zadań.

(dowód: akta kontroli str. 142-146, 169-182, 217-244, 246- 264,)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działania NIMOZ na rzecz ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych. Działania te były realizowane w ramach zadań statutowych Instytutu polegających w szczególności na upowszechnianiu wiedzy o muzeach, muzealiach, zbiorach publicznych i obiektach zabytkowych oraz kształtowaniu świadomości społecznej dotyczącej wartości i zachowania dziedzictwa kulturowego. NIMOZ nie wyodrębniał działań związanych z materialnym dziedzictwem mniejszości narodowych, ale – wyłoniona na potrzeby kontroli próba takich działań – potwierdziła prawidłowe, jednolite podejście Instytutu do muzealiów, niezależnie od ich pochodzenia.

OBSZAR

2. Współpraca przy realizacji działań i celów ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych

Opis stanu
faktycznego

NIMOZ prowadził współpracę z ICOM – International Council of Museums (Międzynarodową Radą Muzeów) oraz NEMO (Network of European Museum Organisations) – siecią zrzeszającą stowarzyszenia muzealne oraz instytucje kultury pełniące podobną rolę jak NIMOZ. Instytucje te podkreślają w swojej działalności i dokumentach²² m.in. wagę ochrony dziedzictwa mniejszości narodowych.

Co roku odbywa się konferencja generalna NEMO, na której reprezentowany jest NIMOZ, a także organizowane są wizyty studyjne. W 2019 r. pracownik Instytutu uczestniczył w wizycie studyjnej w Słowenii.

NIMOZ uczestniczy w procedurze uzgadniania statutów muzeów samorządowych i regulaminów innych muzeów (tj. niebędących instytucjami kultury, zakładanych przez kościoły i związki wyznaniowe, uczelnie, osoby fizyczne, organizacje pozarządowe). W badanym okresie żadne muzeum, w procesie uzgadniania statutu bądź regulaminu, którego NIMOZ brał udział, nie było zakładane przez żadne stowarzyszenie, organizację czy instytucję reprezentującą mniejszość narodową.

(dowód: akta kontroli str.138-140)

W ramach realizacji projektu JHEP2 NIMOZ (koordynator konferencji) wspólnie z MKiDN współpracowało przy organizacji międzynarodowej konferencji naukowej „Badanie roli dziedzictwa kulturowego w budowaniu (narodowej) tożsamości w sytuacjach pokonfliktowych”. Była ona podzielona na 3 panele: „Rzecz

²² W obowiązującej od 1992 r. rezolucji, przyjętej na 17. Konferencji Generalnej ICOM obradującej w Québec, pt. „Museums: Rethinking The Boundaries”²² napisano, że Konferencja „zaleca ICOM podejmowanie inicjatyw, używając wszystkich dostępnych środków i systemów komunikacji, by wprowadzać lepsze zrozumienie benefitów istnienia muzeów dla społeczności; zaleca ICOM poprzez jego ciała (komitety, subkomitety) łamanie barier, które izolują muzea od potrzeb społeczności (poprzez bliższą współpracę pomiędzy muzealnikami oraz dbałość o reprezentację mniejszości w zespole muzeum, poprzez komunikację z przedstawicielami społeczności, grup interesów i osób prywatnych, poprzez inicjowanie edukacyjnych i kulturalnych akcji i programów, poprzez ustanawianie polityk budowania zbiorów, które odzwierciedlają różnorodność multikulturową lub międzykulturową, poprzez pracę nad promocją ochrony i zachowania istniejących kolekcji, które reprezentują konkretny okres, grupę społeczną lub punkt widzenia, ale które nie oddają obecnej sytuacji”.

o autentyzmie, czyli – o istocie miejsc pamięci”, „Rzecz o potrzebie badawczej refleksji, czyli – nauka w miejscach pamięci”, „Tożsamość i edukacja, czyli – społeczeństwo po konflikcie”. Spotkanie miało charakter otwarty, a do uczestnictwa zaproszono panelistów z Wielkiej Brytanii, Niemiec, Słowacji, Holandii, Litwy, Stanów Zjednoczonych. Konferencja była połączona także z wizytami studyjnymi w Muzeum Miejsce Pamięci Palmiry – Oddział Muzeum Warszawy, Muzeum Katyńskie, Muzeum Powstania Warszawskiego, Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum.

(akta kontroli str. 119-120, 137)

W zakresie ochrony zbiorów publicznych NIMOZ wypełnia statutowe zadania, opiniując projekty techniczne rozwiązań z zakresu zabezpieczenia przed pożarem, przestępczością i innymi niebezpieczeństwami muzeów i obiektów historycznie związanych m.in. z materialnym dziedzictwem mniejszości narodowych. W okresie objętym kontrolą NIMOZ wydał opinie, dotyczące zabezpieczeń m.in.: Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu, Muzeum - Zespół Synagogałny we Włodawie, Państwowego Muzeum Na Majdanku, Muzeum - Miejsce Pamięci w Bełżcu, cerkwi prawosławnej pw. św. Michała Archanioła w Pielgrzymce, cerkwi prawosławnej pw. św. Apostoła Łukasza w Kunkowej, cerkwi grekokatolickiej pw. Objawienia Pańskiego w Korczminie w gminie Ulhówek, cerkwi Opieki Matki Bożej w Owczarach, cerkwi prawosławnej pw. Świętej Trójcy w Dubience, cerkwi grekokatolickiej w Świątkowej Wielkiej, cerkwi pw. św. Michała Archanioła w Ropicy Górnej. NIMOZ współorganizował także szkolenie w Tykocinie dla pracowników Muzeum Getta Warszawskiego, uwrażliwiające na kwestie bezpiecznej organizacji zbiorów, problematykę ochrony przed pożarem i przestępczością oraz wizytował obiekty związane historycznie z dziedzictwem mniejszości narodowych, pod kątem monitorowania/wdrażania standardów zabezpieczenia przed pożarem, przestępczością i innymi niebezpieczeństwem, m.in. cerkiew pw. św. Michała Archanioła w Ropicy Górnej, Państwowe Muzeum – Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu, Muzeum Getta Warszawskiego, Muzeum Polaków Ratujących Żydów w Markowej.

(akta kontroli str. 120-123, 138-139)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie współpracę NIMOZ w obszarze ochrony materialnej dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych z instytucjami międzynarodowymi: ICOM (Międzynarodową Radą Muzeów) i NEMO (Network of European Museum Organisations) – siecią zrzeszającą stowarzyszenia muzealne, a także z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz z krajowymi instytucjami kultury.

IV. Uwagi i wnioski

Uwagi
Wnioski

Wobec nie stwierdzenia nieprawidłowości Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje wniosków pokontrolnych.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ust. 1 i 2 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Departamentu Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego Najwyższej Izby Kontroli. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Warszawa, dnia 12 lipca 2019 r.

Teresa Wójcik
Główny specjalista k.p.

.....
podpis

Jacek Kolański
Doradca ekonomiczny

.....
podpis

Najwyższa Izba Kontroli
Departament Nauki, Oświaty
i Dziedzictwa Narodowego
Dyrektor
Piotr Prokopczyk

.....
podpis

